
Obsah

ÚVOD	19
AUTORSKÝ KOLEKTIV	23
I. ÚVOD DO TEORIE ZÁKLADNÍCH PRÁV	25
1. Terminologické vymezení	25
1.1. Práva a svobody	25
1.2. Práva základní, lidská, občanská	26
2. Původ, ideové zdroje a historický vývoj	30
2.1. Přirozenoprávní původ lidských práv	30
2.2. Historický vývoj lidskoprávních katalogů	33
2.3. Původ lidských práv. Důvody platnosti lidských práv.	35
3. Univerzalita práv versus kulturní diversita	38
4. Obsahové klasifikace základních práv	41
4.1. Osobní, politická a hospodářská a sociální práva	41
4.2. Statusové dělení	43
4.3. Generační dělení	44
5. Formy působení základních práv	47
5.1. Funkce základních práv	47
5.2. Základní práva v podobě objektivního a subjektivního práva	48
5.3. Základní práva jako veřejná subjektivní práva	50
5.4. Základní práva jako hodnotový řád a kritérium ústavnosti	51
5.5. Povinnost naplňovat a chránit základní práva. Základní práva jako institucionální záruky.	53
5.6. Horizontální působení základních práv v soukromém právu	55
6. Negativní a pozitivní závazky	59
6.1. Nároky a závazky	59
6.2. Negativní závazky	59

6.3. Pozitivní závazky	60
7. Nositelé a adresáti základních práv	62
7.1. Nositelé (subjekty oprávněné)	62
7.1.1. Fyzické osoby	62
7.1.2. Právnícké osoby	63
7.1.3. Stát a jiné subjekty veřejné moci jako nositelé základních práv?	65
7.2. Adresáti (subjekty povinné)	69
7.2.1. Stát a jiné subjekty veřejné moci	69
7.2.2. Soukromé osoby jako adresáti základních práv?	70
8. Základní povinnosti	72
II. INTERPRETACE A APLIKACE ZÁKLADNÍCH PRÁV. OMEZOVÁNÍ ZÁKLADNÍCH PRÁV	75
1. Pravidla a principy – základní práva absolutní a relativní	75
2. Specifika interpretace základních práv	78
2.1. Priorita teleologického výkladu	78
2.2. Role soudů a předporozumění interpreta	80
2.3. Některé specifické otázky intepretace a aplikace Listiny a Úmluvy	82
2.3.1. Výkladové otázky související se zánikem ČSFR	82
2.3.2. Výklad tzv. autonomních pojmů v Úmluvě	83
2.3.3. Doktrína prostoru pro uvážení – margin of appreciation	84
2.3.4. Zákaz zneužití práv dle čl. 17 Úmluvy	85
3. Omezování základních práv a soudní přezkum omezení	86
3.1. Omezování relativních práv jako jejich pojmový znak	86
3.2. Pravidla pro omezování základních práv	87
3.3. Požadavek vyššího standardu ochrany	93
3.4. Standardy (intenzity) přezkumu ústavnosti	94

3.4.1.	Proporcionalita jako příkaz k optimalizaci	94
3.4.2.	Omezování práv obsažených v čl. 41 odst. 1 Listiny – test racionality	100
3.4.3.	Vyloučení extrémní disproportionality ...	107
3.4.4.	Intenzity přezkumu a dělba moci	109
3.5.	Subsidiarita přezkumu zásahu do základních práv	111
3.5.1.	Subsidiarita přezkumu ze strany Evropského soudu pro lidská práva – právo na účinný prostředek nápravy na vnitrostátní úrovni	111
3.5.2.	Subsidiarita přezkumu ze strany Ústavního soudu	112
3.6.	Omezení pro konkrétní kategorie osob	113
4.	Zákaz derogace některých práv – limity při odstoupení od mezinárodních závazků	114
5.	Lidskoprávní aspekty výkladu podústavního práva	115
5.1.	Ústavně konformní výklad podústavního práva ...	115
5.2.	Výklad pojmu „občan“ v předpisech podústavního práva	117

III.	PRÁVNÍ ZAKOTVENÍ ZÁKLADNÍCH PRÁV A SYSTÉMY JEJICH OCHRANY	119
1.	Vnitrostátní systém ochrany základních práv	119
1.1.	Listina základních práv a svobod, resp. ústavní pořádek	119
1.2.	Ochrana základních práv ze strany orgánů veřejné moci	120
1.3.	Ústavní stížnost	121
1.3.1.	Pojem	121
1.3.2.	Aktivní a pasivní legitimace	122
1.3.3.	Podmínky podání a náležitosti ústavní stížnosti	123
1.3.4.	Přípustnost	124
1.3.4.1.	Překážka věci zahájené či věci rozhodnuté	124
1.3.4.2.	Subsidiarita ústavní stížnosti	124

1.3.5.	Lhůta pro podání ústavní stížnosti	126
1.3.6.	Akcesorický návrh na zrušení právního předpisu	128
1.3.7.	Rozhodnutí o ústavní stížnosti	128
1.3.7.1.	Forma rozhodnutí	128
1.3.7.2.	Obsah rozhodnutí	128
1.3.7.3.	Rozhodující orgán Ústavního soudu	130
1.3.8.	Limity věcného přezkumu v řízení o ústavní stížnosti	132
1.4.	Obnova řízení před ÚS	134
2.	Mezinárodní systémy ochrany lidských práv	136
2.1.	Mezinárodní právo lidských práv	136
2.2.	Univerzální ochrana lidských práv	137
2.2.1.	Smluvní mechanismy	137
2.2.2.	Stížnostní procedura	139
2.2.3.	Postavení mezinárodních lidskoprávních smluv v českém právním řádu	141
2.2.4.	Mezinárodní obyčej	143
2.2.5.	Ochrana lidských práv v rámci OSN	145
2.3.	Regionální ochrana lidských práv	145
3.	Kontrolní mechanismus Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod	146
3.1.	Historie vzniku Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a vývoj štrasburského kontrolního systému	147
3.2.	Kontrolní mechanismus Úmluvy z pohledu organizačního	149
3.2.1.	Soudci	149
3.2.2.	Kancelář ESLP	150
3.2.3.	Rozhodovací orgány	150
3.2.3.1.	Samosoudce	150
3.2.3.2.	Výbor	151
3.2.3.3.	Senát	152
3.2.3.4.	Velký senát	152
3.3.	Podmínky přijatelnosti individuální stížnosti k ESLP	153

3.3.1.	Anonymní stížnost	154
3.3.2.	Zneužití práva podat stížnost	154
3.3.3.	Duplicitní stížnost	154
3.3.4.	Slučitelnost s Úmluvou	155
3.3.4.1.	Osobní neslučitelnost	155
3.3.4.2.	Místní neslučitelnost	157
3.3.4.3.	Časová neslučitelnost	157
3.3.4.4.	Věcná neslučitelnost	158
3.3.4.5.	Vyčerpání všech prostředků nápravy	159
3.3.5.	Dodržení lhůty 6 měsíců od konečného vnitrostátního rozhodnutí	160
3.3.6.	Opodstatněnost stížnosti	160
3.3.6.1.	Zjevná neopodstatněnost	160
3.3.6.2.	„Čtvrtá“ instance	161
3.3.6.3.	Podstatná újma	161
3.4.	Rozhodnutí ESLP o předběžném opatření	162
3.5.	Důvody vyškrtnutí stížnosti ze seznamu případů ESLP	164
4.	Ochrana základních práv na úrovni Evropské unie	165
4.1.	Vývoj ochrany základních práv na úrovni Evropské unie	165
4.2.	Současný právní rámec ochrany	166
IV.	ZÁKAZ DISKRIMINACE. PRÁVA PŘÍSLUŠNÍKŮ NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN	171
1.	Rovnost	171
1.1.	Podoby rovnosti	171
1.2.	Rovnost formální a faktická (materiální)	174
1.3.	Rovnost příležitosti a výsledku	177
1.4.	Pozitivní opatření	182
1.5.	Rovnost a důstojnost	184
2.	Zákaz diskriminace	185
2.1.	Prameny právní úpravy	185
2.1.1.	Rovnost a zákaz diskriminace v Listině ...	185
2.1.2.	Rovnost a zákaz diskriminace v Úmluvě	187

2.1.3.	Další mezinárodní a evropské prameny zákazu diskriminace	188
2.1.4.	Zákaz diskriminace v podústavním právu	190
2.2.	Pojem a formy diskriminace	190
2.2.1.	Pojem diskriminace	190
2.2.2.	Diskriminace přímá	191
2.2.3.	Diskriminace nepřímá	198
2.3.	Zákaz diskriminace ve vertikálních a horizontálních vztazích	201
2.4.	Ochrana před diskriminací	204
2.4.1.	Procesní prostředky ochrany	204
2.4.2.	Přenos (sdílení) důkazního břemene v diskriminačních sporech	205
3.	Práva příslušníků národnostních menšin	207
3.1.	Obsah a povaha práv	207
3.2.	Zákonná konkretizace práv	213
V.	OSOBNÍ PRÁVA	217
1.	Úvod	217
1.1.	Terminologie	217
1.2.	Základní východiska – svoboda a důstojnost	217
1.2.1.	Svoboda	218
1.2.2.	Důstojnost	220
2.	Právo na život	223
2.1.	Úvod	223
2.2.	Zbavení života státem	225
2.3.	Trest smrti	227
2.4.	Pozitivní závazky	228
2.4.1.	Odpovídající legislativní rámec	228
2.4.2.	Odpovídající soudní a administrativní aparát	229
2.4.3.	Preventivní opatření k ochraně života	232
2.4.4.	Zmizení	233
2.5.	Začátek a konec života	234
2.5.1.	Právo na život před narozením	234
2.5.2.	Interrupce	236
2.5.3.	Eutanazie a asistovaná sebevražda	237

3.	Zákaz otroctví a nevolnictví, způsobilost k právům, zákaz nucených prací a služeb	241
3.1.	Způsobilost k právům – právní osobnost	241
3.2.	Zákaz otroctví a nevolnictví	243
3.3.	Zákaz nucených prací či služeb	246
4.	Právo na nedotknutelnost osoby a zákaz mučení, nelidského a ponižujícího zacházení	251
4.1.	Úvod	251
4.2.	Druhy špatného zacházení	253
4.3.	Nedotknutelnost osoby	255
4.4.	Osoby v detenci	258
4.5.	Nelidský a ponižující trest	261
4.6.	Pozitivní závazky	262
4.7.	Vyhoštění a extradice	263
5.	Osobní svoboda a bezpečnost	266
5.1.	Úvod	266
5.2.	Právní zakotvení	268
5.3.	Pojem zbavení osobní svobody	269
5.4.	Zákonnost zbavení svobody	272
5.5.	Situace umožňující zbavení svobody	274
5.6.	Práva osob zbavených svobody	280
5.7.	Osobní bezpečnost	282
6.	Právo na ochranu soukromí	283
6.1.	Úvod	283
6.2.	Právo na ochranu lidské důstojnosti	286
6.3.	Právo na osobní čest, dobrou pověst a jméno	288
6.4.	Právo na informační sebeurčení	290
6.5.	Soukromý život	293
6.5.1.	Obsah pojmu soukromý život	293
6.5.2.	Příklady aplikace	295
6.6.	Rodinný život	297
6.6.1.	Obsah pojmu rodinný život	297
6.6.2.	Odebrání dětí z péče rodičů	299
6.6.3.	Spory rodičů o děti	301
6.7.	Ochrana obydlí	302
6.7.1.	Obsah pojmu obydlí	302
6.7.2.	Zásahy do obydlí	303
6.7.3.	Domovní prohlídky	304

6.8.	Důvěrnost komunikace	306
6.8.1.	Obsah pojmu komunikace	306
6.8.2.	Podmínky ústavnosti zásahu	307
6.9.	Imigrace	309
7.	Vlastnictví	310
7.1.	Právní zakotvení	310
7.2.	Historické souvislosti	311
7.3.	Obsah vlastnického práva	312
7.4.	Předmět vlastnického práva	315
7.5.	Zásahy do vlastnického práva	317
7.6.	Intenzita přezkumu omezení vlastnického práva	320
7.7.	Vyvlastnění	322
7.8.	Ochrana vlastnického práva v praxi – restituce a regulované nájemné	324
8.	Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání. Svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby.	327
8.1.	Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání	327
8.1.1.	Právní zakotvení, obsah, nositelé práva ...	327
8.1.2.	Výhrada svědomí	331
8.2.	Svoboda projevu náboženského vyznání	336
8.2.1.	Právní zakotvení, obsah, nositelé práva ...	336
8.2.2.	Pozitivní závazky	338
8.2.3.	Rozsah práva – nejasné kontury	339
8.3.	Církev a náboženské společnosti a jejich autonomie	341
8.3.1.	Sdružování v církvích a náboženských společnostech	341
8.3.2.	Oddělenost státu a církví (resp. náboženských společností)	348
8.4.	Příklady lidskoprávních kolizí v oblasti svobody vyznání v soudní praxi	353
8.5.	Svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby	359
9.	Svoboda pohybu a pobytu	360
9.1.	Úvod	360
9.2.	Právní zakotvení	361

9.3.	Obsah práva	362
9.4.	Subjekty svobody pohybu a pobytu	363
9.5.	Omezení	364
9.6.	Eurozatykač a zákaz nutit občany k opuštění vlasti	365
VI.	POLITICKÁ PRÁVA	367
1.	Význam politických práv a jejich ochrany pro demokracii	367
1.1.	Pojem politická práva a vzájemná provázanost práv	367
1.2.	Význam garance politických práv	369
1.3.	Předběžná a následná omezení	371
1.4.	Obsahově zaměřené a obsahově neutrální zásahy	372
1.5.	Obranyschopná demokracie jako limit výkonu politických práv	374
2.	Svoboda projevu a právo na informace	376
2.1.	Zakotvení a význam svobody projevu	376
2.2.	Svoboda názoru jako aspekt svobody myšlení	377
2.3.	Negativní a pozitivní závazky	378
2.4.	Subjekty svobody projevu	379
2.5.	Způsoby realizace svobody projevu	380
2.6.	Svoboda médií a jejich pluralita jako součást svobody projevu	383
2.7.	Právo na informace a jeho vztah ke svobodě projevu	384
2.8.	Zákaz cenzury jako posílení ochrany svobody projevu	389
2.9.	Možné formy zásahů	393
2.10.	Kritéria pro posouzení ústavnosti omezení svobody projevu	394
2.10.1.	Zákon, legitimní cíl a nezbytnost omezení	394
2.10.2.	Vyvažování svobody projevu a osobnostních práv v soudní praxi	396
2.10.2.1.	Veřejný zájem	396

2.10.2.2.	Status osoby, o které sdělení pojednává – osoby veřejné versus osoby soukromé	397
2.10.2.3.	Skutkové tvrzení a hodnotové soudy	398
2.10.2.4.	Status autora sdělení	401
2.10.2.5.	Účel, motiv a další okolnosti zveřejnění	402
2.10.2.6.	Podoba algoritmů vyvažování v rozhodnutích soudů	403
3.	Právo shromažďovací	405
3.1.	Právní zakotvení, obsah a účel	405
3.2.	Možnost omezení	408
3.3.	Konkrétní otázky shromažďovacího práva	410
3.3.1.	Oznámení shromáždění	410
3.3.2.	Zákaz shromáždění	411
3.3.3.	Zákazy shromáždění ex lege	416
3.3.4.	Rozpuštění shromáždění	417
3.3.5.	Další možné zásahy	418
4.	Právo sdružovací	418
4.1.	Právní zakotvení, obsah a účel	418
4.2.	Možnosti omezení	423
4.2.1.	Důvody a podmínky omezení sdružovacího práva	423
4.2.2.	Formy a limity zásahů	424
4.3.	Konkrétní formy sdružování	429
4.3.1.	Politické strany	429
4.3.2.	Spolky, odbory a svazy zaměstnavatelů	433
4.3.3.	Círky a náboženské společnosti	435
5.	Právo podílet se na správě veřejných věcí	435
5.1.	Přehled právní úpravy	435
5.2.	Právo podílet se na správě věcí veřejných přímo	439
5.3.	Právo podílet se na správě věcí veřejných svobodnou volbou svých zástupců	440
5.3.1.	Obsah práva, možnost omezení	440

5.3.2.	Princip vlády na čas	443
5.3.3.	Svoboda voleb	444
5.3.4.	Všeobecnost volebního práva	445
5.3.5.	Rovnost volebního práva	448
5.3.6.	Přímost volebního práva	452
5.3.7.	Tajnost hlasování	454
5.4.	Právo na rovný přístup k veřejným funkcím	455
6.	Právo petiční	458
6.1.	Pojem a obsah	458
6.2.	Omezení	460
6.3.	Zákonná úprava	461
7.	Právo na odpor	463
VII.	HOSPODÁŘSKÁ, SOCIÁLNÍ A KULTURNÍ PRÁVA	467
1.	Úvod	467
2.	Důležitost sociálních práv	469
3.	Charakteristika sociálních práv	471
4.	Údajná jiná podstata sociálních práv	474
5.	Soudní přezkum	477
6.	Právo na práci a související práva hospodářská (čl. 26–29 Listiny)	481
6.1.	Obecně k hospodářským právům	481
6.2.	Právo na práci	482
6.3.	Právo na svobodnou volbu povolání	484
6.4.	Právo na podnikání	485
6.5.	Právo na hmotné zajištění při neschopnosti pracovat	486
6.6.	Sdružovací svoboda na ochranu hospodářských zájmů	487
6.7.	Právo na stávku	487
6.8.	Spravedlivá odměna a uspokojivé pracovní podmínky	489
7.	Právo na sociální zabezpečení	492
8.	Právo na zdraví	496
9.	Právo na přiměřenou životní úroveň	500
10.	Právo na vzdělání	502
11.	Právo na přístup ke kulturnímu bohatství	505
12.	Právo na příznivé životní prostředí	507

VIII. PROCESNÍ PRÁVA – PRÁVO NA PRÁVNÍ	
OCHRANU	509
1. Pojem práva na spravedlivý proces a jeho význam	509
2. Působnost práva na spravedlivý proces v Listině a Úmluvě	511
2.1. Působnost práva na spravedlivý proces dle Listiny	511
2.2. Působnost práva na spravedlivý proces dle Úmluvy	512
2.2.1. Trestní věci z pohledu Úmluvy	513
2.2.2. Civilní věci podle Úmluvy	516
2.2.3. Věci vyloučené z působnosti čl. 6 Úmluvy	518
3. Soudy a soudci	519
3.1. Právo na přístup k soudu	519
3.2. Nezávislost a nestrannost soudů a soudců	523
3.2.1. Právo na nezávislý soud	523
3.2.2. Právo na nestranný soud	526
3.3. Právo na zákonného soudce	529
4. Řízení	532
4.1. Princip veřejnosti	532
4.2. Právo na spravedlivé projednání věci	534
4.2.1. Zásada rovnosti zbraní	535
4.2.2. Zásada kontradiktornosti	536
4.2.3. Právo být přítomen u soudního jednání	538
4.2.4. Dokazování	539
4.2.5. Právo na řádné odůvodnění	542
4.3. Zásady spravedlivého procesu specifické pro trestní řízení	543
4.3.1. Presumpce nevinny	543
4.3.2. Zákaz sebeobviňování	545
4.3.3. Právo být seznámen s obviněním, mít možnost a čas k přípravě obhajoby a hájit se sám nebo za pomoci obhájce	548
4.3.4. Právo na výslech svědků	550
4.3.5. Právo na pomoc tlumočníka	552

4.3.6.	Nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege a zákaz retroaktivity trestních předpisů	555
4.3.7.	Právo nebýt stíhán dvakrát (ne bis in idem)	556
4.3.8.	Právo na odvolání v trestních věcech	559
4.4.	Právo na projednání věci v přiměřené lhůtě a právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem	560
4.4.1.	Právo na projednání věci v přiměřené lhůtě	560
4.4.2.	Právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem	564
PRAMENY		567
Literatura		567
Judikatura k jednotlivým částem práce		579
Část I. – Úvod do teorie základních práv		579
Část II. – Interpretace a aplikace základních práv.		
Omezování základních práv		579
Část III. – Právní zakotvení základních práv a systému jejich ochrany		580
Část IV. – Zákaz diskriminace. Práva příslušníků národnostních menšin.		582
Část V. – Osobní práva		583
Právo na život		583
Zákaz otroctví, nevolnictví, způsobilost k právům, zákaz nucených prací a služeb		584
Právo na nedotknutelnost osoby a zákaz mučení, nelidského a ponižujícího zacházení		585
Osobní svoboda a bezpečnost		586
Právo na ochranu soukromí		586
Vlastnictví		588
Svoboda myšlení, svědomí a vyznání, svoboda umělecké tvorby a vědeckého bádání		589
Svoboda pohybu a pobytu		591

Část VI. – Politická práva	591
Svoboda projevu	591
Právo shromažďovací	592
Právo sdružování	593
Právo podílet se na správě věcí veřejných	594
Právo petiční	594
Část VII. – Hospodářská, sociální a kulturní práva	594
Část VIII. – Procesní práva – právo na právní ochranu	595
VĚCNÝ REJSTŘÍK	601
JMENNÝ REJSTŘÍK	607